

Dunkerque 1944–1945

/ David Hubený /

Vojenské dějiny, a zejména dějiny druhé světové války, patří k nejstudovanějším a nejoblíbenějším žánrům historie. Vedle mnoha sériových a neobjevných knih na mnohokrát zpracovaná témata, často kompilující výsledky předešlých autorů, se občas objevují i mimořádně kvalitní a zajímavé práce, které dokážou přinést nové poznatky a objevy. Mezi tyto vzácné a cenné výjimky patří i kniha autorského dua Zdenka Maršálka a Petra Hofmana o padlých příslušnících čs. obrněné brigády při obléhání přístavu v Dunkerque, kteří k ní ale připravili i velmi fundovanou úvodní studii o vývoji čs. pozemních jednotek na Západě.

Ačkoliv základ publikace tvoří jednotně strukturované medailonky padlých příslušníků brigády během jejího nasazení, nelze pominout přehlednou a na důkladném archivním výzkumu postavenou úvodní studii zabývající se formováním a vývojem čs. pozemních útvarů na západní frontě. Základ výkladu tvoří dějiny československých jednotek na půdě Spojeného království, ale na rozdíl od mnoha jen do československých událostí zahleděných prací přinášejí Maršálek s Hofmanem i srovnání s ostatními exilovými armádami evropských porobených národů – zejména s Poláky, Nory, Nizozemci a Belgičany. Zatímco Poláci dokázali zformovat několik polních svazků a pro operace v Itálii dokonce celý armádní sbor, zbývající tři národy na britské půdě vybudovaly spíše jen symbolické jednotky. Československá armáda stála mezi těmito dvěma extrémy a byla (zejména po příjezdu vojáků ze Středního východu) schopna vybudovat brigádu téměř podle britských předpisů.

Ze samostatné brigády se jednotka časem přetrafovala v samostatný obrněný svazek, který bylo možno nasadit na frontě. Československé straně se tak s britskou pomocí podařilo vytvořit de facto jakousi „obrněnou divizi v malém“, jak to trefně charakterizovali autoři práce, třebaže jednotka trpěla stálým nedostatkem vojáků, který pomáhalo řešit začlenění přeběhlých vojáků z vládního vojska nasazeného v Itálii a dobrovolníků-zajatců z wehrmachtu, kteří pocházeli z československého území.

Nejzajímavější kapitolu práce tvoří úvodní srovnání s armádami ostatních malých národů a zejména jejich využití na frontě. Hlavní pozornost je věnována miniaturním jednotkám belgické a nizozemské armády, kterým se podařilo zúčastnit se krátkých a intenzivních bojů při osvobození své vlasti. Naopak norské jednotce cvičené pro boj v arktických podmínkách, až několik desítek jednotlivců zařazených přímo do britských útvarů, se nepoštětilo prokázat své schopnosti přímo v boji, zatímco polská obrněná divize aktivně působila na hlavní frontě od srpna 1944 až do samého konce války a polská parašutistická brigáda participovala na známé operaci Market-Garden. Československá brigáda tak opět stála na mezistupni vedle vydatně používaných polských jednotek a de facto jen na svém území nasazených belgických a nizozemských útvarů.

Otázce nasazení československé obrněné brigády se věnují kapitoly následující. Bojový úkol brigády u Dunkerque autoři zahrnuli do širších strategických souvislostí nejen vývoje na frontě, ale i logistických možností západních spojenců, kteří určitou dobu tápali v tom, jak zablokovat početnou německou posádku a neobětovat přitom plnohodnotný frontový svazek. Díky aktivitě britského styčného důstojníka u čs. brigády brigádyra Christophera Peto, se čs. brigádě dostalo vcelku prestižního úkolu střežit významnou německou pevnost, přičemž se mohla zároveň dozbrojovat a docvičovat posily, a Britové nemuseli ke střežení Dunkerque obětovat již vycvičené a scelené svazky.

Nedostavěná obrněná brigáda samozřejmě sama nemohla stačit na obléhání početné a dobře opevněné posádky, a proto jí byly podřízeny různé spojenecké útvary. Autoři pak logicky věnují pozornost i nejrozsáhlejšímu bojovému vystoupení brigády při útocích 28. října a 5. listopadu, přičemž první útok znamenal opravdový úspěch. Nenaplnila se však touha československých vojáků po nasazení na čs. území, neboť spojenci v závěru války z několika důvodů nebyli ochotni poskytnout nutné přepravní kapacity.

Neméně zajímavou část díla představují pasáže o ztrátách a smrti čs. vojáků, včetně grafického znázornění ztrát podle měsíců, podle jednotek a nakonec i podle národnosti. Tyto údaje doplňují i tabulky procentuálního složení jednotky z národnostního hlediska a věku zemělých, ale též rozdělení na „mazáky“ a „bažanty“ nebo podle míst původu. Tento sociologický přístup umožnila předešlá několikaletá aktivní spolupráce obou členů autorského tandemu na databázi čs. vojáků za druhé světové války a zároveň oba autoři ukázali směr, kam by se bádání o vojenských dějinách

mohlo posunout od tradičního přesouvání rot z jedné kóty na druhou. Závěr úvodní studie pak tvoří údaje k pohřbívání a hrobům čs. vojáků.

Po důkladné úvodní – cca 130 stran dlouhé – studii, která by byla přínosná a nosná i jako samostatná publikace, následuje hlavní část knihy, totiž medailonky jednotlivých padlých vojáků, k nimž se po usilovném a náročném pátrání podařilo shromáždit prakticky jednotnou kolekci základních životopisných a služebních údajů, včetně fotografie, jež obvykle doplňuje dobová či současná fotografie hrobu, anebo obě dvě zároveň. Někdy text doprovázejí vyobrazení dokumentů či map s náčrtky bojových situací. Vítanou třešničkou na dortu v pečlivě a důkladně zpracované práci jsou potom odkazy na medailonky dalších mužů, kteří zahynuli ve stejné akci.

O rozsáhlém archivním výzkumu, který sepsání práce předcházelo, svědčí i dlouhý seznam archivních fondů doplněný o seznam použité literatury. S archivními fondy se též pojí jediná chyba, kterou jsem v práci objevil, a to u jediného fondu Národního archivu, kteří autoři využili. Místo fondu Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna, který obsahuje pasové fotografie a žádosti o různé doklady či výpovědi, omylem uvedli, že čerpali z fondu Policejní presidium, který je sice součástí mamutího fondu Policejní ředitelství, ale obsahuje spíše zprávy o činnosti politických stran a jejich souputníků či o prověřování státní důvěryhodnosti soukromých dodavatelů a uchazečů o citlivá místa ve státní správě.

Na závěr lze napsat, že oba autoři nasadili velmi vysokou laťku pro jakoukoliv další podobnou práci a lze jen doufat, že i další svazky o padlých čs. vojácích na jednotlivých čs. bojištích budou podobně precizně zpracovány.

Maršálek, Zdenko – Hofman, Petr: Dunkerque 1944–1945. Ztráty Československé obrněné brigády během operačního nasazení ve Francii. Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2011, 575 s.